

Jaargang 31

september 2016

nummer 86

Groeninga

Vriendenbulletin

STICHTING VRIENDEN VAN DE STAD GRONINGEN

COLOFON INHOUDSOPGAVE

Colofon

Redactie:

P. J. E. Bootsma
T. van der Meulen
M. L. Hintzbergen

Lay-out

C. Weis, Groningen

Druk:

Drukkerij C. Weis

Redactieadres:

Redactieadres (a.i.)
H.W. Mesdagplein 6
9718 HR Groningen
Tel 050 5890776
Meulen1@xs4all.nl

Afbeelding omslag: Noordzeebrug

foto: Tom van der Meulen

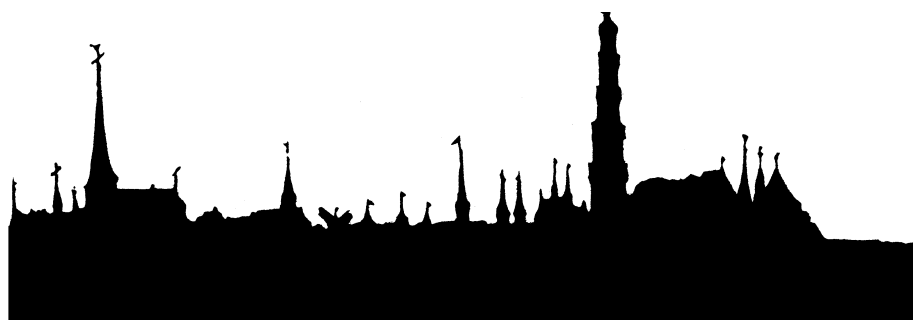
Kopijdatum

nummer 87:
15 november 2016

Kopij aanleveren in Word,
foto's:
JPEG, Tiff of EPS

Inhoudsopgave:

Tom van der Meulen <i>Van de voorzitter</i>	3
Pieter Bootsma, <i>Blekerstraat 12</i>	4
Tom van der Meulen <i>Zwanestraat: een voorbeeld voor de binnenstad?</i>	5
Pieter Bootsma <i>Het hoofdstation</i>	7
Tom van der Meulen <i>Duck Praamstra: van stadsbalcon naar stadsterras</i>	8.
Pieter Bootsma <i>Cor Kalfsbeek: "goede architectuur is het resultaat van intelligentie en vakmanschap"</i>	11
Tom van der Meulen <i>Welstand in de Schildersbuurt</i>	13
Pieter Bootsma <i>Nieuwe welstand</i>	17
<i>Activiteitenagenda Cor Kalfsbeek</i>	18
<i>Het beste van twee werelden</i>	18
Groningana	19

Van de voorzitter

Informatie

Ik haal mijn geliefde van de trein. Die komt om kwart voor tien 's avonds aan, maar het zou ook kwart over tien kunnen zijn. Ik loop naar Inlichtingen om te vragen op welk perron de trein zal arriveren. De dame van Inlichtingen noemt me het perron. Op mijn vraag waarom die handige overzichten van aankomstperrons

tien?" (de inlichtingenkiosk sluit om tien uur). Mevrouw: "O, dat moet ik even opzoeken". In een boekje.

U begrijpt het al, dit was een ikje voor de NRC. Niet geplaatst, want het aantal woorden overschreed het toegestane aantal met 25 %. Maar het geeft wel een indruk (naast andere zaken) van de ver-

lende keren in het Vriendenbulletin aan de orde geweest. De Vrienden hebben een zienswijze ingediend op het ontwerpbestemmingsplan van het stationsgebied die u op de website aantreft. Pieter Bootsma vat dit hier nog even kort samen. Verder wordt een plan van Duck Praamstra belicht dat de verblijfskwaliteit van het station (en het stationsgebied) in relatie brengt met de binnenstad. Het stationsgebied als uitbreiding van de binnenstad. Dat maakt het plan interessant. Het station is meer dan een 'overstapmachine'; het is, of het zou moeten zijn, ook een verblijfsgebied met een eigen kwaliteit. Verder biedt dit bulletin nog een veldboekje aan andere onderwerpen. Speciaal wil ik daarbij vermelden het interview met Cor Kalfsbeek, die in november voor ons zijn licht zal laten

. . . dat hij, op het gemak zittend . . .

zijn weggehaald antwoordt ze dat er geen pijn op te trekken is waar de treinen aankomen en dat dat tegenwoordig allemaal op smartphones en dergelijke wel te vinden is. Ik antwoord haar dat ik geen smartphone heb en ook geen zin thuis de computer aan te zetten voor een futilliteit als het perron van aankomst. Mevrouw, invoelend: "Maar daarom ben ik er toch!" Ik: "Jawel, maar hoe zit het met de trein van kwart over

blijfskwaliteit op het station des avonds. Dat de stations-wc na tien uur eveneens dicht is draagt ook aan die verblijfskwaliteit bij. Blijkbaar gaan de spoorwegen (ik laat in het midden of het Prorail is dan wel NS dan wel nog een andere instelling, de grenzen van de bevoegdheden en eigendomsverhoudingen op stations zijn niet eenvoudig, naar ik heb begrepen) er van uit dat mensen na tien uur niet naar de wc gaan. Mocht het argument van mijn persoonlijke beleving hier te kort schieten, dan kan ik wijzen op Godfried IV van Lotharingen (met de Bult) in 1076. Want het was midden in de nacht, dat hij, op het gemak zittend, dodelijk verwond werd door een door Robert de Fries en Dirk IV ingehuurd (en daarover verschillen de bronnen) wachter, spion, soldaat of kok – met dank aan Kees Nieuwenhuijsen, Strijd om West-Frisia.

Het hoofdstation is al verschil-

schijnen op architectuur en stedenbouw van Groningen.

We hebben al verschillende keren opgeroepen voor bijdragen in het bulletin. Maar het bulletin is geen vergaarbak van door malcontenten opgekropte frustraties. Zo besparen we u in dit nummer ruim twee bladzijden litanie over de fiets in Groningen die ons als column (!) was toegezonden. Dus bijdragen graag, maar wilt u zich ook realiseren dat ze bijdragen aan het beeld dat de Vrienden willen uitdragen. Dus kritisch als het moet, maar ook te pruimen. Overigens zegde de inzender zijn donateurschap na de weigering op. Een loos gebaar want hij was geen donateur. Evenzogoed: al loopt u de kans dat uw schrijfcariëre in de kiem wordt gesmoord, laat u niet weerhouden! En u mag bij afwijzing uw hele verdere leven de redactie verwijten maken! Maar serieus: als u een stuk in de pen heeft, neemt u dan even van te voren contact met ons op.

Blekerstraat 12

Blekerstraat 12 heeft een bijzondere art deco gevel met een groot raam over de hele breedte van de eerste verdieping. Het is een rijksmonument, gebouwd door de meubelfabriek Huizinga die in dit vertrek zijn toonzaal had. Achter het voorhuis bevindt zich een grote fabrieksloods waar in het verleden de in Groningen ooit zo befaamde meubelen werden geproduceerd. Naast het complex een al lang bestaande open ruimte, een ongevuld gat in de straatwand.

Al jaren probeert de eigenaar, R.E. Vegter te Amsterdam, die meer monumentale panden in eigendom heeft als bijvoorbeeld het Noorderbad, het complex te verbouwen tot een appartementengebouw. Daartoe verwierf hij een bouwvergunning maar tot nu toe heeft de verbouwing niet plaats gehad. De buurt liep te hoop tegen de plannen. Men had de bekende bezwaren: de maatvoering was te fors en bewoning met studenten dreigde want er zouden niet-zelfstandige wooneenheden worden gerealiseerd. Men voelde zich ge-

sterkt door het nieuwe bestemmingsplan dat de verbouwingen in de Schildersbuurt wat meer aan banden legt. Maar de bouwvergunning was al verleend en de door de buurt te hulp geroepen wethouder kon alleen maar naar de verleende vergunning verwijzen: de eigenaar had ten opzichte van de bezwaarden daarmee een ijzersterke positie.

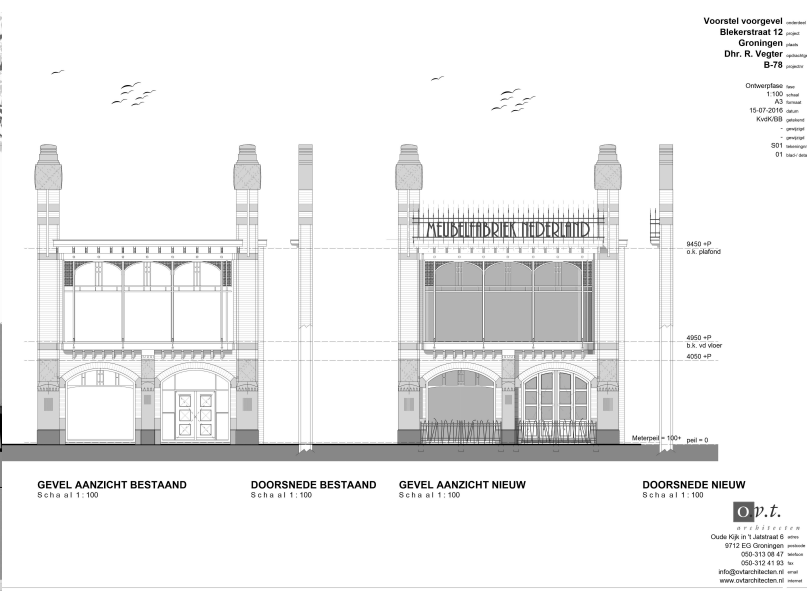
Vegter bleek echter niet ongevoelig voor de in de omgeving van het pand levende weerstand tegen de plannen. Wicher van der Wal (WAL-architecten) en Wim Barneveld (OVT-architecten) laten me de nieuwe plannen zien die een nieuwe bouwaanvraag vergen waartegen de buurt zich niet langer zal verzetten. De hoogte van het complex zoals in het oude plan is met een meter verlaagd. Dat geldt ook voor het doorgeschoven dak over het achterste deel van het terras boven de toonzaal. Het naastgelegen oude gat in de Blekerstraat wordt opgevuld met nieuwbouw. Een onderdoorgang maakt het mogelijk dat de ingang tot het pand met de toonzaal aan de zijkant komt. De wooneenheden worden verzelfstandigd waardoor

verwacht wordt dat de kwaliteit van de bewoning van het pand omhoog gaat.

Restauratie

De voorgevel van Blekerstraat 12 wordt zoveel mogelijk in oude luister hersteld. Bij deze restauratie is de hulp van OVT-architecten ingeroepen. Oorspronkelijk, aldus Barneveld, kende het pand een doorrit naar de meubelfabriek die de helft van de voorgevel op de begane grond in beslag nam. De gemeente wilde het originele karakter van industrieel pand zoveel mogelijk bewaard zien. "Ik heb toen een vierdubbele draaideur in dit gedeelte van de gevel ontworpen waarbij de kozijnindeling lijkt op de oude indeling. Om te voorkomen dat er fietsen tegen de gevelwand worden geplaatst en om de bewoners van de beide appartementen op de begane grond enige privacy te bieden – per slot wonen ze onmiddellijk aan de straat – zal een hekwerkje voor de gevel worden geplaatst. En over hekwerken gesproken, het hekwerk boven de toonzaal komt terug en wel op zijn originele plaats, niet tussen de karakteristieke pilonen maar bevestigd aan de buitenzijde van de kroonlijst. Met de belettering: Meubelfabriek Nederland. We hebben ook een kleurenonderzoek uitgevoerd om de oude kleurstelling zoveel mogelijk te herstellen."

Voor mijn ogen ontvouwen beide heren de tekeningen. Een gesloten gevelwand van de Blekerstraat tekent zich af met als pronkstuk de art deco-schepping van architect J. Sanders: Gronings industrieel erfgoed in een nieuwe setting.

Zwanestraat: een voorbeeld voor de binnenstad?

Met de nieuwe plannen voor de binnenstad gaan de bussen de stad uit. Dit zal vooral in de A- en Brugstraat tot een ander verkeersbeeld leiden. Het leek de Vrienden van de stad wel een goed idee eens te peilen onder gebruikers van de Zwanestraat hoe zij aankijken tegen menging van voetgangers en fietsers. Hier kunnen zij vanuit hun – directe – ervaring spreken. En hoe zij dan vervolgens aankijken tegen een mogelijke uitbreiding van deze wijze van verkeersafwikkeling in de binnenstad. Met straat enquêtes wordt niet geclaimd een representatief beeld te schetsen. Dat is onmogelijk, maar wat je wel bereikt is een scala van mogelijke visies en overwegingen, waar je zowaar ook nog wel wat verbanden in kunt ontdekken. De Zwanestraat kent het regiem dat voetgangers en fietsers samen van de verkeersruimte gebruik maken. Die wordt weliswaar hier en daar nog ingeperkt door wat

terrassen, maar al met al kunnen we van een unieke straat in de binnenstad van Groningen spreken. Sommige straten kennen een in de tijd beperkt regiem van menging van voetgangers en fietsers zoals in Tussen beide Markten. In de praktijk, en zeker bij veel Groningers, kent de Folkingestraat ook menging van fietsers en voetgangers, maar formeel is hier sprake van gescheiden stroken. De overmacht van voetgangers zorgt ervoor dat de zachte krachten op de zaterdagmiddag de Folkingestraat domineren.

De enquête

In totaal zijn op zaterdag 10 september 90 mensen geënquêteerd. Het streven was tenminste honderd, want dan kun je met recht van percentages (aantallen per honderd spreken). Blijft natuurlijk wel dat je hoe dan ook de uitkomsten niet kunt extrapoleren naar grotere populaties. In die zin is het

niet meer dan een pilot, zoals dat tegenwoordig heet. Maar een indruk krijg je zeker, ook bij negentig interviews.

Respons

Bedoeling was, zowel fietsers als voetgangers te enquêteren. Dat bleek niet helemaal haalbaar in die zin dat we ervan hebben afgezien voor de fietsers te gaan liggen die de Zwanestraat alleen maar als doorgangstraat gebruiken. Er zijn zeker fietsers geënquêteerd maar die stapten dan bij een winkel af of op hun fiets. Met andere woorden: dat waren mensen met een bestemming in de Zwanestraat. Interessant was dat er tenminste 10 personen waren met een fiets aan de hand. Die zijn als voetgangers gerekend. Twee van hen waren er niet van op de hoogte dat je in de Zwanestraat mocht fietsen, en een persoon zei met zoveel woorden dat ze met respect voor de voetgangers was afgestapt. Met andere woorden: hier is dus sprake van een zelfregulering, een zaak waar ik verderop nog op terugkom. Uiteindelijk zijn 13 'echte' fietsers geënquêteerd en 76 voetgangers. Ook is een werknemer van de gemeentereiniging met een veegautootje ondervraagd. Rekenen we hem als voetganger dan komt het totaal aan ondervraagde voetgangers op 77. Onder de geënquêteerden bevonden zich naast Nederlanders Belgen, Duitsers,

Zwanestraat hoek Boteringestraat.

Zwanestraat hoek Kijk in't Jatstraat.

Tussen beide Markten.

Chinezen en een Roemeense. Fietzers zijn vooral tussen 10.00 en 14.00 uur geënkquêteerd. Van de 60 geënkquêteerden (tussen 10.00 en 12.00 uur 47, tussen 12.00 en 14.00 uur 13) waren er 11 fietser, terwijl onder de 30 ondervraagden na 14.00 uur er slechts 2 fietzers worden aangetroffen. Het gaat hier om kleine getallen waar je niet teveel waarde aan moet toekennen maar de verleiding is groot hier toch enige zelfregulering in te ontdekken. Opstappende fietzers bleken daarbij vaak mee te willen werken aan het onderzoek.

Meer Zwanestraat in de binnenstad?

Des Pudels Kern: wat vinden ondervraagden van menging van voetgangers en fietzers? Is menging van voetgangers en fietzers een voorbeeld voor de binnenstad? En onder menging wordt dan verstaan dat voor fietzers niet een aparte strook is gereserveerd. Hieronder de mogelijkheden waaruit men kon kiezen, met het aantal respondenten dat voor een bepaalde optie koos.

1. Standaard in de binnenstad 16

2. Niet standaard maar wel meer toepassen dan alleen in de Zwanestraat 33

3. Beperken tot Zwanestraat 10

4. Zwanestraat is ongeschikt, maar eventueel wel in een andere straat 3

5. helemaal niet mengen 28

Een gevarieerd beeld. Ruim de helft ziet wel meer toepassing van gemengd fietsen en wandelen, maar een aanzienlijk deel wil dit regiem tot de Zwanestraat beperken of zelfs helemaal niet toepassen. De fietzers zijn verhoudingsgewijs wel voor meer

toepassing dan de voetgangers (9/13), maar de kleine aantallen zeggen niet zoveel. Maar ook onder voetgangers is een aanzienlijk aantal voor meer uitbreiding: 40/77). Omgekeerd zijn de fietzers niet erg geporteerd voor het afschaffen (=helemaal niet mengen) van fietsen in voetgangersgebieden (2/13). Bij voetgangers is dat aandeel 26/77.

Kijken we naar het tijdstip van enquête. Op de minder drukke tijden 10.00-14.00 uur is 29/60 van de ondervraagden voor enige vorm van uitbreiding van het domein met gemengd fietsen en wandelen. En tussen 14.00 en 16.00 uur is dat 20/30, dus de drukte en de onmogelijkheid om te fietsen weerhoudt de respondenten niet om een uitbreiding van fietsen in wandelgebieden te wensen. Mogelijk hebben ze vertrouwen in zelfregulering. Nu zijn cijfers maar cijfers en het is vele malen interessanter naar de opgegeven motiveringen voor de keuze van een bepaald regiem te kijken.

Zelfregulering of regelgeving?

Er werd de ondervraagden de mogelijkheid geboden voor- en nadelen van mengen met fietzers te noemen. Dat bracht velen er toe gewoon hun motivering voor een bepaalde optie duidelijk te articuleren. De opmerkingen bewegen zich tussen de polen 'zelfregulering' en 'oppassen en dingen duidelijk regelen'.

Om met het laatste te beginnen: het *snelheidsverschil* tussen fietzers en voetgangers werd door velen genoemd als nadeel bij menging. Doorgaans waren dit mensen die voor 'afschaffen van menging' waren. Varianten hier waren 'een ramp voor visueel gehandicapten en rolstoelers', 'hebben veel ongelukken of bijna ongelukken gezien', 'gevaarlijk voor kleine kinderen', 'je moet rustig kunnen lopen', 'brommers en scooters het grootste probleem', 'gevaarlijk', 'voetgangers al kwetsbaar genoeg en studenten interesseert het geen hol', 'handhaven op bezorgplofjes'. Een uitschieter was dat naast de auto's ook de fietsen de binnen-

stad uit moesten. Bevoorrading zou met bakfietsen moeten. Twee voetgangers realiseerden zich niet dat er op zaterdagmiddag gefietst mocht worden: 'belachelijk' en (een mooie brug naar de zelfregulering, hierna): 'o mag ik hier fietsen? Lijkt me echt onmogelijk'. De Folkingestraat werd diverse keren genoemd als een voorbeeld van een straat waarin menging van fietzers en voetgangers niet direct als een succes kan worden beschouwd. Zoals gezegd is de Folkingestraat formeel geen 'gemengd gebied'.

Aan de andere kant van het spectrum waren de opmerkingen de volgende, sommige als een direct bewijs van zelfregulering, andere met een expliciete beperking tot menging voor bepaalde tijdstippen of een duidelijke voorwaarde voor het succes van zelfregulering. Een greep: 'als fietser houd ik rekening met voetgangers', 'mensen passen zich aan maar je moet het niet doen in Brugstraat, daar ontkom je niet aan fietspaden', 'als het druk is kijken mensen wel uit', 'als men zich maar gedraagt', 'gut gemütlich', 'beetje lastig, ben toch maar afgestapt', 'op drukke momenten moet je niet mengen', 'als je maar op elkaar let' in diverse varianten. Tenslotte waren er opmerkingen die de mogelijkheid tot fietsen in voetgangersgebieden in verband brachten met de toegankelijkheid van winkels: makkelijk om dingen mee te nemen, goed voor de omzet. En: 'het hoort bij Groningen fietsstad. Met de fiets moet je overal kunnen komen'.

Conclusie

Al met al is het beeld dat uit het onderzoek oprijst dat een groot aantal voetgangers zich wat onveilig voelt bij de aanwezigheid van fietzers maar dat er tegelijk vertrouwen is in het zelfregulerend vermogen van gebruikers in een wandel- en winkeldomein. *Een grotere drukte brengt een beperktere mogelijkheid tot fietsen met zich mee. Mogelijk wordt juist in de minder drukke uren het gevoel van 'rustig kunnen winkelen' het slechtst gevoeld.*

Het Hoofdstation

Deze zomer lag het ontwerp bestemmingsplan Hoofdstation ter inzage. De publicatie ging vergezeld van het reactierapport van B en W op de ingediende zienswijzen naar aanleiding van het voorontwerp bestemmingsplan. Op het ontwerp zijn ongetwijfeld opnieuw zienswijzen ingediend. In het najaar (oktober?) volgt de besluitvorming in de gemeenteraad. Het definitieve voorstel wordt dan door B en W voorgelegd aan de Raad, wederom vergezeld van het reactierapport op de tweede ronde van zienswijzen. De vaststelling van een bestemmingsplan gaat niet over één nacht ijs!

Overigens, de verschillen tussen voorontwerp en ontwerp blijken niet groot. De diverse zienswijzen worden, vriendelijk becommentarieerd door B en W, ter zijde gelegd. Op één uitzondering na. Dat is de zienswijze van de spoorwegbedrijven, hier korthedshalve aangeduid met de NS. Bestemmingsplannen leggen de toegestane functies en de plaats en ruimte van de functies vast en praktisch overal waar de NS functie uitbreiding en meer ruimtebeslag voor de functies wil hebben wordt dat door B en W in het plan toegeestaan. Dat betekent in de praktijk nog meer vloeroppervlak voor nog meer detailhandels- en horeca-functies in het stationsgebouw en op de perrons. Waarom B en W de voorstellen van de NS beter vinden dan de eigen voorstellen uit het voorontwerp krijgen we niet te lezen. Zou het tanende winkelbestand in de binnenstad voor het college geen reden moeten zijn om terughoudender te zijn in het toestaan van meer winkel en restauratie-oppervlak in het hoofdstation?

De route naar de binnenstad

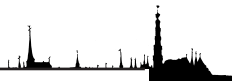
De Vrienden van de Stad hebben evenals bij het voorontwerp bij het ontwerp bestemmingsplan een zienswijze ingediend (de zienswijze is te lezen op onze website: www.vriendenstadgroningen.nl). We hebben ons daarbij beperkt tot twee zaken namelijk 1) het stadsbalkon en de route van de reiziger naar de binnenstad en 2) de stationshal.

Toen indertijd de plannen voor het stadsbalkon bekend werden hebben de Vrienden daar tevergeefs tegen geprotesteerd. De gemeente dacht er heel anders over. De reactie van de gemeente op ons pleidooi in onze zienswijze op het voorontwerp om het balkon aan te pakken klinkt nu heel anders: we moeten er maar in berusten want er is geen geld om het anders te doen. We verwachtten het al, vandaar dat we pleitten voor een wandelroute op hoogte vanaf de museumbrug naar het stadsbalkon waardoor de oversteek van de weg langs het Verbindingskanaal zou worden vermeden. Toegegeven, de oplossing valt buiten de grenzen van het gebied waarop het bestemmingsplan van het Hoofdstation betrekking heeft en kan dus formeel niet aan de orde zijn. Maar waar het om gaat is dat de stationshal zijn functie als toegangspoort tot de binnenstad voor de treinreiziger terug moet krijgen. Daar ontbreekt het nu aan en dat heeft alles te maken met de gebrekkige route vanaf het stationsgebouw naar de museumbrug en met het feit dat de reizigers om het stationsgebouw heen worden geleid. Op beide zaken wordt in het ontwerp onvoldoende ingespeeld. De betere markering die wordt voorgesteld zal een ontoereikende maatregel blijken en de loop van de reiziger om het stationsgebouw heen blijft tot onze verbazing in stand.

De stationshal

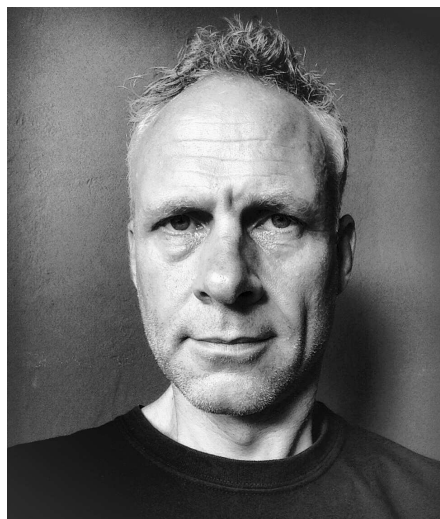
De reiziger wordt een prachtige entreepoort naar de binnenstad gegund. Degenen die in de jaren negentig er voor ijverden om de hal in oude luister te herstellen hebben met de restauratie gelijk gekregen. Het resultaat was belangrijk genoeg om koningin Beatrix uit te nodigen de opening te verrichten. Maar, men moet er wel doorheen wandelen. En, de oude luister moet in stand blijven. Daar zijn we niet gerust op als we naar het bestemmingsplan voor de stationshal kijken. De wanden van de hal worden veel meer geopend. Nu is dat voor de noord- en zuidzijden waardoor men de hal binnenkomt en verlaat te verdedigen met het oog op de ook door ons bepleite stroom van de reizigers door de hal, maar niet voor de zijde die afschermen van de vleugels van het stationsgebouw. Achter die wanden zal zich de detailhandel vestigen- op aandring van de NS nog op een grotere oppervlakte dan in het voorontwerp het geval was en dat brengt natuurlijk maximale opening van deze zijwanden. Wie het stationsgebouw te Leeuwarden bezoekt zal zien welke slechte invloed deze openingen gehad hebben op het aanzien en het karakter van zijn stationshal. Kortom, wij denken dat de plannen die in het bestemmingsplan zoals dat nu voorligt mogelijk worden gemaakt de monumentale stationshal zullen verrommelen en verpesten.

De gemeenteraad zal hier een stokje voor moeten steken door het bestemmingsplan zo te wijzigen dat de geschetste ingreep wordt voorkomen. In de restauratie van 1999 is veel publiek en particulier geld gaan zitten. In het boekje Groningen Hoofdstation centraal dat ter gelegenheid van het gereedkomen van de restauratie verscheen wordt door burgemeester Wallage dankbaar gerefereerd aan de goede gevers voor het project: het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling, het Integraal Structuurplan Noorden des Lands, de provincie Groningen, het bedrijfsleven, tal van particulieren en de gemeente Groningen. Er kan geen goede reden zijn om dit geld na nog geen twintig jaar alweer over de balk te smijten.

Duck Praamstra:

van stadsbalcon naar stadsterras

In het Vriendenbulletin zijn de ontwikkelingen in het stationsgebied al eerder aan de orde geweest. Diverse opmerkingen zijn gemaakt ten aanzien van het voorontwerp bestemmingsplan. En het ontwerpbestemmingsplan bood ons ook aanleiding voor opmerkingen, zoals in het voorafgaande artikel blijkt. Omdat de Vrienden niet alleen hun visie willen geven maar ook een platform willen bieden aan de discussie over ontwikkelingen in Groningen in ruime zin is het goed ook aan andere visies aandacht te schenken. Deels blijken ze overeen te komen met wat de Vrienden naar voren hebben gebracht, soms wijken ze daarvan af en soms gaan ze zelfs verder dan de Vrienden in hun reactie hebben voorgesteld. Duck Praamstra van Sparpartners (de naam verwijst naar 'sparren met opdrachtge-

vers om tot een zo goed mogelijk resultaat te komen') heeft als architect een eigen visie op het stationsgebied ontwikkeld. Zijn verhaal komt in dit artikel aan de orde. Zijn voorstel gaat uit van het functioneren van de Groninger binnenstad als geheel en de plaats van het stationsgebied daarin.

Hoe hou je Groningen aantrekkelijk?

Praamstra's zorg is het functioneren van de Groninger binnenstad. Circa 35 procent van de gebruikers van de Groningse binnenstad zijn bezoekers van buiten de stad. In de Groninger binnenstad zelf krimpt (zoals ook elders) de detailhandel. Er komt ruimte vrij. Deze kun je benutten voor een verdere uitbreiding van de horecafunctie of van de universiteit maar de vraag is dan wel of de binnenstad hierdoor niet te eenzijdig wordt.

Tegelijk moet je de binnenstad wel aantrekkelijk houden voor bezoekers van buiten Groningen. En dan biedt het stationsgebied kansen. Je hoeft de mensen er niet naar toe te lokken want ze zijn er al, zo zegt Praamstra. Wat je kunt doen is het stationsgebied zien als uitbreiding van de binnenstad, met een navenante verblijfskwaliteit die niet in concurrentie staat met de binnenstad maar er complementair mee is. Zo haal je de druk uit straten als de Folklingestraat en de beide markten.

Stadsterras

Concreet denkt Praamstra aan de bouw van een tweetal lagen boven de nieuw te ontwikkelen perrons (op de handhaving van bestaande perrons wordt verderop nog teruggekomen). Dat wil zeggen boven de perrons een fietsenstalling (25 duizend fietsen), met directe aansluiting op vanaf het Emmaviaduct en de Hereweg. Daarboven als dak het stadsterras. Vides zorgen voor toetreding van daglicht op de perrons. De fietsenstalling vangt het welbekende stadsbalcon, dat een enorme barrière is bij het verlaten van het station. En een buitengewoon negatieve impact heeft op de verblijfskwaliteit van het gebied voor het station. Waar de plannen van de gemeente voorzien in een brede buis die onder de sporen doorloopt, ("een bak waarin je de lucht niet kunt zien") pleit Praamstra dus juist voor het omhoog brengen van de toegangen tot de perrons, en wat meer is, tot het creëren van een openbaar verblijfsgebied boven de perrons: het stadsterras dus. Dat wordt voorzien van detailhandel en horeca, waarmee je de directe toegangen tot de treinen van deze voorzieningen vrij houdt. Het grote (en goed bereikbare) terras biedt, samen met voorzieningen rondom het station (zie hierna) de mogelijkheid dat veel mensen in het stationsgebied kunnen verkeren. Dat is ook nodig omdat het rendement (bestedingsbedrag) per bezoeker onder druk staat. Door het plan gefaseerd uit te voeren kun je zo mogelijk inspelen op nog niet voorziene ontwikkelingen.

Station als paleis verdient hoogwaardige omgeving

Het monumentale station heeft, in de woorden van Praamstra, "de uitstraling van een paleis. Dit gebouw verdient een optimale omgeving ten aanzien van gebruik en beleving". Die beleving

vraagt om een open gebied, vóór het station, waar het verkeer van de Emmasingel naar het Zuiderpark onderdoor wordt geleid. Er ontstaat een directe verbinding van het station met de Werkmanbrug. Dit gebied ademt ruimte en openheid. En een mooie blik op de stad. Eventueel zou het gebied ook als uitwijkmogelijkheid voor de Grote en de Vismarkt kunnen dienen bij de mei- en augustuskermis, óf eventueel zou je de kermis in dit gebied kunnen plaatsen. Dit 'kwaliteitsgebied voor wandelaars' vindt je elders niet in de stad. Het Martiniekerkhof ligt te veel buiten de route van de mensen, evenals de Prinsentuin. Het Stadspark zal met de zuidelijke ontsluiting van het station (binnen het huidige plan) weliswaar bereikbaar worden

voor de treinreiziger, maar ligt net als het Martiniekerkhof niet echt 'in de loop'. De aantrekkelijkheid van het stationsplein wordt vergroot door nieuwe functies in het Hunzehuys te plaatsen: bowlingcentrum, outdoorwinkel, een extensie van het Groninger museum (opslag van Hoogkerk naar hier verplaatsen), een warenhuis à la de Bijenkorf in combinatie met een wellnesshotel, aangevuld met horecafuncties. Daarnaast ziet Praamstra het thema 'sport' als mogelijke ontwikkeling in het stationsgebied: een aantal sportaccommodaties voor zzp'ers of kleine zelfstandigen (yoga, fitness, meditatie etc). In afwijking van de gemeentelijke voorstellen pleit Praamstra voor het handhaven van de perrons 2a en 2b en 3a en 3b met hun doodlopende sporen. Deze behoren bij het karakter van het station. De cultuurhistorische

waarde zou vervagen als de spoorlijnen gaan vervallen en de perrons worden samengevoegd tot een groot plein. De historische kappen blijven zo ook hun context behouden.

Expo-Plaza, parkeergarage en bussen

Een parkeergarage is geprojecteerd op de plaats van het huidige emplacement, voor zover dat niet wordt benut voor het inrichten van de perrons onder het stadsterras. Ongetwijfeld is deze grond aan sanering (en afgraving) toe en dat biedt een mooie gelegenheid voor een parkeergarage voor 1700 auto's. Het busstation wordt tussen het stadsterras en het Emmaviaduct gedacht, boven de perrons. Aan de zuidzijde is een Plaza gebouw voor sport en theater en een Ex-pogebouw gedacht, met inloop

Plan in vogelvlucht.

bioscoopzaal (doorlopende voorstellingen), sportaccommodaties, galeries en winkels. Het stadsteras is het verbindend element tussen de zuid- en noordzijde: "een openbare verblijfsruimte met verbindende verkeersfunctie, rustfunctie, overzichtsfunctie en verdeelfunctie".

Dit zijn de hoofdzaken van Praamstra's ontwerp. Nog niet genoemd is een calamiteiten-spoor aan de uiterste zuidzijde waar vertraagde treinen kunnen binnenlopen en dat ook voor speciale gelegenheden kan worden ingezet. En zo is er meer, zoals invullingen van de zuidzijde

met sportieve voorzieningen als skatepark en basketbalvelden. De essentie van zijn plan komt neer op het ontwikkelen van het stationsgebied als tweede centrumgebied, met een eigen thematiek, die contrasteert maar niet concurreert met de bestaande Groninger binnenstad. En wat betreft het bouwproces: door de aanpassing gefaseerd uit te voeren staat Groningen niet een jarenlange bouwput te wachten maar blijft de stad (en ook het stationsgebied) een aantrekkelijk reisdoel.

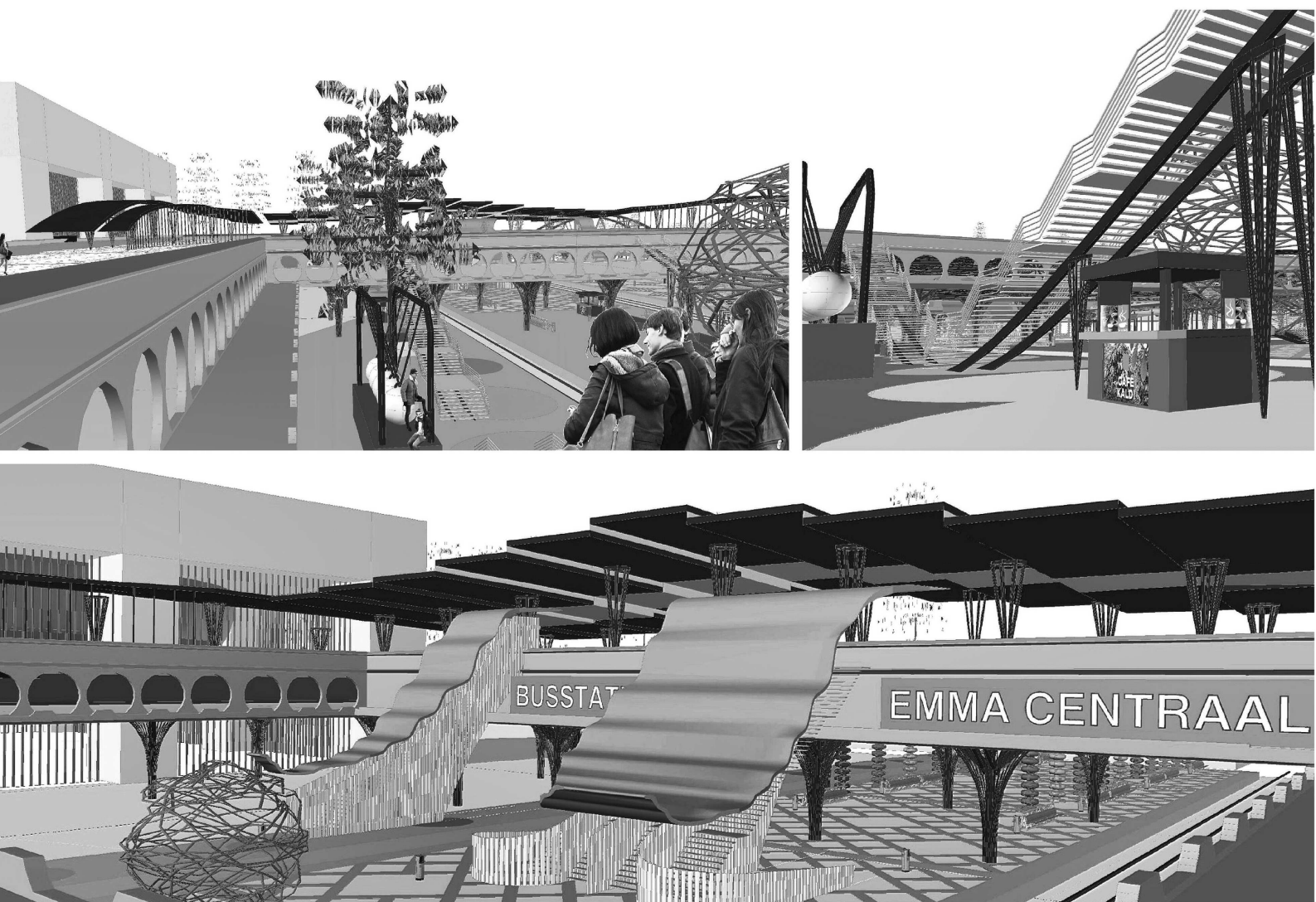
Tot slot

Op mijn vraag hoe dit plan bij de gemeente is 'geland' antwoordt

Praamstra dat het in eerste instantie met welwillende belangstelling is ontvangen maar dat een vervolgesprek eigenlijk niet veel opleverde. Van gemeentelijke (stedenbouwkundige) zijde is naar voren gebracht dat de oppervlakte van het stadsteras wat aan de ruime kant zou zijn. Te groot voor Groningen, met andere woorden.

Naar Praamstra's mening heeft de gemeente te weinig gedaan om een visie te ontwikkelen en een discussie op gang te brengen die de ontwikkeling van het stationsgebied in een breder kader plaatst.

In het station

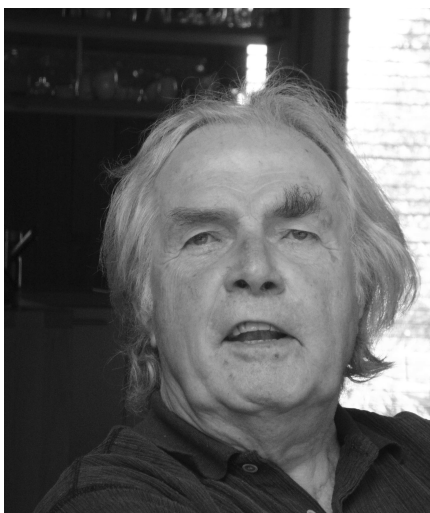

Cor Kalfsbeek

"Goede architectuur is het resultaat van intelligentie en vakmanschap."

Op 17 november zal architect Cor Kalfsbeek, in 2016 winnaar van de tweejaarlijkse culturele prijs van Drenthe, voor de Vrienden een lezing houden over de stedenbouw en de architectuur in Groningen. Op een van die schitterende nazomerdagen in september gaan Tom van der Meulen en ik naar Paterswolde om met Kalfsbeek kennis te maken. Hij ontvangt ons op het terras van zijn prachtige, door hemzelf ontworpen woning te Paterswolde. "Ik heb veel over de stad nagedacht", zegt Kalfsbeek, en "Veel van de huidige architectuur is betekenisloos". Hij belooft ons voor 17 november een kritische beschouwing over de ontwikkelingen in het stedelijk landschap van de stad. Zoveel wordt ons wel duidelijk tijdens het gesprek: Kalfsbeek is niet gewend een blad voor de mond te nemen.

Kalfsbeek is afkomstig uit het Westerkwartier, uit Zevenhuizen, waar zijn ouders een boerderij hadden. Een cultuurarm milieu, "we hadden geen boek in huis", zegt Kalfsbeek. Zo'n achtergrond betekende net als voor zovelen in de jaren veertig en vijftig van de vorige eeuw dat wilde je vooruit komen, je de ene opleiding op de andere moest stapelen, ondertussen de kost verdienend. Je begon met de ulo in de buurt. In het geval van Kalfsbeek was dat de ulo te Leek. Kalfsbeek volgde te Leek ook het onderwijs aan de vaktekenschool en kwam te werken bij de gemeente Leek. Hij kwam in zijn werkomgeving voortdurend mensen tegen die hem stimuleerden om zich verder te ontwikkelen. Dat begon met de burgemeester van Leek. "Ik stuur je over twee jaar weer weg" zei de burgemeester tegen hem. Kalfsbeek: "Daar heb ik baat bij gehad. Steeds andere werkgevers, daar heb ik veel van geleerd. Een van die werkgevers was de Rijksuniversiteit waar ik terecht kwam toen de universiteit een eigen bouw bureau begon. Men wilde zelf bouwen en van de Rijks gebouwendienst af. Ik kwam er in aanraking met de hoogle- raar in de kunstgeschiedenis Henk Schulte Nordholt die me adviseerde een architectuurstudie te volgen. Ik heb toen het voortgezet bouwkundig onderwijs te Groningen gedaan. Als je er cum laude slaagde mocht je een jaar naar de Academie voor hogere bouwkunst te Amsterdam. Ik had

het graag gedaan maar ik had er toen het geld niet voor. Ik was inmiddels bij de gemeente te Borger in dienst en besloot toen tot een eigen architectenbureau. De burgemeester haalde me over het bureau te Borger te vestigen. Als je dat doet, krijg je alle opdrachten van de gemeente, zei hij. De burgemeester heeft ook een belangrijke rol gespeeld bij het verwerven van de opdracht voor de nieuwbouw van het afgebrande Hotel Bieze te Borger. Het ontwerp straalde beslotenheid en intimiteit uit. Ik werd in die tijd geïnspireerd door het werk van architecten als Aldo van Eijk en Herman Hertzberger. Ik heb vervolgens multifunctionele centra ontworpen zoals in Norg en Vleder. Dat betekende inspraak: we hadden de inwoners nodig!"

Groningen

"In 1974 kwam ik in Berlijn. Ik ontmoette daar mijn vrouw. Haar vader was de architect Hans Bandel. Ik kwam in een heel ander milieu terecht. Ilse Gropius, de vrouw van Bauhaus-oprichter Walter Gropius kwam bij Bandel langs en vroeg me "Wie geht's mit Gerrit, mit Cornelis, mit Pieter. Ze bleek te vragen naar Gerrit Rietveld, Cornelis van Eesteren en Pieter Oud. Enfin, ik heb veel van Berlijn geleerd. En ik ontwikkelde me van dorpsarchitect naar stadsarchitect. De cirkel werd steeds groter en ik kreeg opdrachten als de openbare bibliotheek te Enschede en de rechtbank te Almelo en te Utrecht. De eerste opdracht te Groningen kwam van het stad Groninger energiebedrijf voor het gebouw op de hoek van de Antonie Deusinglaan en de Oostersingel. Nu is het NNT er gevestigd. Over het ontwerp is veel gepubliceerd in architectuurtijdschriften. Ik ben toen door 'het Zuiderdiep' vaker uitgenodigd voor allerlei projecten. Bijvoorbeeld om als co-architect op te treden voor de Italiaanse architect Grassi voor

de woontorens die hij zou ontwerpen op de locatie waar het Groninger museum is gekomen. Toen dat plan niet doorging vanwege het nieuwe museum heeft wethouder Gietema Grassi gevraagd voor de bouw van de openbare bibliotheek aan de Oude Boteringestraat en heeft mijn bureau de uitwerking ervan gedaan. Daarna kreeg ik de opdracht voor het gebouw van het KPN-pensioenfonds op de locatie van Frascati bij het Hoofdstation. Ik raakte ook betrokken bij het

project van de Waagstraat. Vier architecten deden uiteindelijk mee aan de prijsvraag. De deskundigen-jury vond het ontwerp van de noordelijke architect Gunar Daan het beste maar het publiek koos voor het ontwerp van de Italiaanse architect Natalini en dat gaf bij de politiek de doorslag. Gietema nodigde me uit om weer als co-architect op te treden maar ik voelde daar niet voor. Ik vond Natalini een commerciële rakker en zijn architectuur zei me niks. Ik stond wel achter zijn stedenbouwkundige principes en toen heeft Gietema me alsnog overgehaald om mee te doen.

In 1997 moest ik vanwege gezondheidsproblemen stoppen met mijn bureau waar ik inmiddels 25 man aan het werk had.. Ik heb het toen kunnen overdoen aan enkele architecten waaronder twee van mijn medewerkers."

Grassi

"Goede architectuur is het resultaat van intelligentie en vakmanschap," zegt Kalfsbeek. Uit ons gesprek blijkt dat hij die combinatie heeft aangetroffen bij Grassi, voorvechter van de historische stad. De grote hoeveelheid vierkante meters die Grassi in zijn ontwerp voor de openbare bibliotheek aan de Oude Boteringestraat moest onderbrengen heeft hij gerealiseerd in een gebouw dat in de schaal van de omgeving is gebouwd. "We waren het er onmiddellijk over eens dat we niks moesten met het naastgelegen complex van de Universiteitsbibliotheek. Grassi heeft de openbare bibliotheek een gesloten achterwand gegeven. Niks geen confrontatie met de UB van architect Tauber. Grassi trekt zich bescheiden terug. Vergelijk het ontwerp van Grassi bijvoorbeeld met het ontwerp voor het nieuwe provinciehuis aan de Turfsingel van het architectenbureau Bentheim Crouwel. Mijns inziens is het een fantastisch bureau voor ondermeer Schiphol maar niet voor een provinciehuis op deze plek."

Vanaf 2000

"Met mijn vrouw, Sybille Bandel ben ik inmiddels weer een ontwerp bureau begonnen. Sybille is interieurarchitecte en in 1982 afgestudeerd aan academie Miverva.

Het bureau was oorspronkelijk bedoeld voor kleine particuliere opdrachten maar er zijn inmiddels ook grote opdrachten gerealiseerd zoals Hof van Saksen, de stal Arcadia en het golfcomplex te Zeijen."

Woning van Kalfsbeek, detail.

Welstand in de Schildersbuurt

In de Schildersbuurt is altijd wat te doen. Inderdaad, er zijn maar liefst twee verkeerslichteninstallaties, aan het begin en het einde (en wat het begin is laat ik aan de lezer) van de Kraneweg. Hier is op verzoek van de gemeente een pilot uitgevoerd in het kader van de herziening van de Welstandsnota. Over die pilot is in de Wijkkrant van juni 2016 van de Schilderswijk (Schilderswijk = Schildersbuurt + Kostverloren) gerapporteerd door Nol Molenaar. Ook het Dagblad van het Noorden van 22 augustus biedt een flink artikel over dit experiment. Maar er blijven, wat uw verslaggever betreft, nog wat vragen liggen. Want wel werd meegegeeld dat er het nodige aan werk was verzet maar niet wat dat dan precies inhield. Aanleiding dus om eens een gesprek te voeren met Nol Molenaar, architect, en Joop

Dollekamp, medewerker van de gemeente Groningen en onder andere secretaris van de welstandscommissie geweest, en tevens bekend als eindredacteur van de Wijkkrant Schilderswijk. Beiden zijn lid van het Wijkwelstandsteam (WWteam) dat verantwoordelijk is voor de pilot.

Welstandscriteria

Mijn eerste vraag betreft de verhouding tussen de activiteiten van het WWTeam en de welstandscriteria die bij de beoordeling van bouwinitiatieven worden ingezet. Groningen kent de zogenaamde Algemene Groninger Criteria (AGC), die zich als volgt laten omschrijven (ik citeer hier uit Onze Stad, Jaarverslag Welstands- en Monumentencommissie Gemeente Groningen '13-'14):

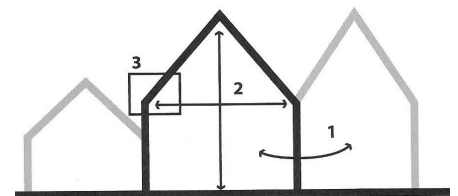
1. Bouwwerken leveren een positieve bijdrage aan de ruimtelijke kwaliteit van de omgeving (en de te verwachten ontwikkeling daarvan)

2. De schaal dan wel de schaalbeleving van een bouwwerk past bij de bouwopgave en de context waarin het gerealiseerd wordt. Bij nieuw- of verbouw binnen een bestaande (monumentale) context bestaat een duidelijk idee over de samenhang tussen de verschillende delen.

3. Het bouwwerk is in (architectuur)stijl, vorm, maatverhoudingen, materialisatie en detaillering consequent uitgevoerd. Materiaal, textuur, kleur en lichtwerking zijn passend bij en ondersteunen het karakter van het bouwwerk.

Kortom, samengevat: een bouwinitiatief wordt beoordeeld op de plaats van het gebouw in zijn setting, het gebouw zelf en de detaillering ervan. Dat lijkt een sluitende set van criteria en de vraag doet

de Algemene Groninger Criteria gevisualiseerd.

zich dan voor wat hier nog aan toe te voegen valt. Het wijkwelstandsteam schrijft namelijk in zijn artikel in de Wijkkrant dat er maar liefst twee extra sets van criteria zijn ontwikkeld, zowel voor de Schildersbuurt als geheel als voor deelgebieden daarbinnen. Uit het einddocument blijken deze criteria de volgende te zijn:

Specificatie door WWTeam

Voor de Schildersbuurt als geheel zijn door het wijkwelstandsteam als thema's geformuleerd de zorg voor de begrenzing van de openbare ruimte en aandacht voor het detail. Dit laatste valt als een uitvloeisel van het derde der AGC te zien; en wat bij openbare ruimte wordt ge-

Molenaar (links) en Dollekamp.

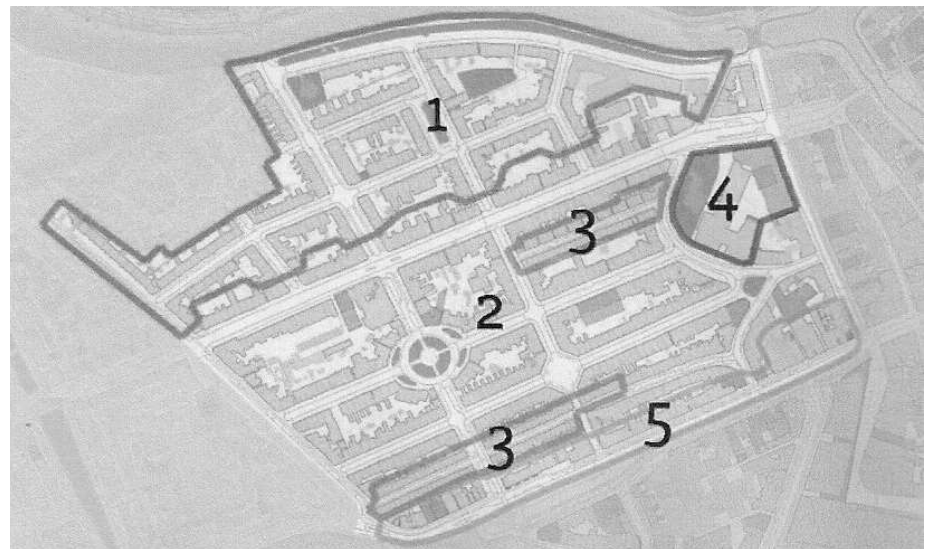

noemd (gesloten bouwblokken, de architectuur ervan, kwaliteit van het bouwblok als geheel en aandacht voor de aansluiting van de voet van de panden op de straat, wat een rol kan spelen bij functieverandering in de benedenlaag) is als specificering van het criterium 'positieve bijdrage aan ruimtelijke kwaliteit', het eerste AGC criterium, te beschouwen.

De voor de Schildersbuurt als geheel gewenste criteria zijn opnieuw specificaties van de AGC. Voor het eerste criterium (inpassing in de omgeving) is dat als volgt uitgewerkt: van een 6- naar een 8, contrast is geen geëigend stijlmiddel tenzij het contrast bijdraagt aan de versterking van het samenhangend totaalbeeld, nieuwe bebouwing past in de omgeving en reageert in schaal, hoogte, vormgeving en materiaalgebruik nadrukkelijk op de buurpanden en de tegenoverliggende bebouwingen. En bouwinitiatieven houden rekening met de architectonische en stedenbouwkundige eenheid in het gebied.

Het tweede AGC, de architectuur, kent de volgende specificering: gevelopbouw is consequent en ritmisch, daardoor helder en herkenbaar; balkons, erkers, loggia's, portieken en andere in- en uitspringende bouwdelen zijn ondergeschikt aan de hoofdvorm (en onderdeel van de ritmiek in de

gevel); tenslotte: hoekbebouwing krijgt bijzondere aandacht in de vorm van een uitgesproken architectonische expressie.

En dan het derde AGC: de detaillering, materiaal en kleurgebruik. Deze zijn afgestemd op de omgeving en sluiten aan bij de rijkdom van de omgeving (zie ook eerste AGC). Entreepartijen, deur- en kozijngeleding zijn belangrijk onderdeel van de architectuur en zijn bepalend voor de totale gevelgeleding. Details en ornamentiek zijn verfijnd, ondergeschikt aan de hoofdvorm en benadrukken de gevelgeleding. Bij aanpassing van bestaande bouwwerken is voor het materiaalgebruik en detaillering de oorspronkelijke architectuur de referentie.

Binnen de Schildersbuurt worden

vier deelgebieden onderscheiden: de noordelijke Schildersbuurt, de zuidelijke Schildersbuurt, met uitzondering van de Leeuwarderstraat en de Nieuwe Blekerstraat westzijde, die samen het niet-contigue derde gebied vormen, de bebouwing op de oude dwinger tussen Westersingel en Melkweg en de A-weg.

Voor de gebieden 3 en 5 zijn nog aparte criteria ontwikkeld: voor wat betreft de Nieuwe Blekerstraat: de ritmiek van de gevelopeningen (gevelkozijnen en tussenliggende penanten (=metselwerk) moet behouden blijven; en de mogelijke bouw van kapellen in de dakhellingen mag ten hoogste 2/3 van het dakvlak beslaan.

Vorm en afmeting moet die van bestaande dakkapellen volgen.

H.W. Mesdagstraat: verkokering van beleid in de zorg om de openbare ruimte. Fietsen op straat vallen niet onder welstand.

Nieuwe Blekerstraat, schurende verhoudingen tussen de stedenbouwkundige context en het gebruik ervan. Ook geen zaak van welstand!

Dakopbouwen die vanuit voor of achtergevel vanuit de gevels rechtstandig worden opgetrokken zijn niet toegestaan.

Over de Leeuwarderstraat wordt enigszins raadselachtig genoemd dat de vorm van de woningen met de kappen haaks op de straat een grote mate van beperking (en dus behoud) van een vergroting van de woning weergeeft. Eerder een constatering dan een aanbeveling, zou je zo zeggen.

En ten aanzien van deelgebied 5, A-weg, wordt gemeld dat de architectuur een sterke eigen identiteit moet hebben, "dus vooral als zelfstandig object en minder in relatie tot belendende panden; het gebouw staat aan de rooilijn, stevig op de grond (gelukkig! TvdM), met uitzondering van het meest oostelijk deel en heeft de breedte van een kavel. De gevel is overwegend verticaal van karakter en het gebouw heeft een formele gevel naar het (gedempte) Hoendiep.

Wanneer we deze zaken op ons in laten werken dan lijkt er niet zozeer sprake te zijn van extra sets van criteria die ontwikkeld zijn (voor de Schildersbuurt als geheel en voor twee onderdelen ervan) maar van een 'normale' invulling/uitwerking/specificatie van de AGC. Sterker nog, wat hier over de Schilderswijk aan specifieke criteria is ontwikkeld kan zo elders in de

stad worden toegepast. En per gebied of straat kunnen accenten verschillend worden gelegd. Dat doet niets af aan de relevantie van de ontwikkelde criteria, maar ze zijn eerder een uitwerking van de AGC dan een 'extra set'.

Redelijke welstand

Het wijkwelstandsteam heeft ook opmerkingen bij het begrip 'redelijke welstand', een begrip uit de welstandstoetsing dat ruimte laat voor goede en minder goede (eventueel nog wel als 'redelijk' te kwalificeren) ontwerpen. Het wijkwelstandsteam pleit er voor de lat bij een 8 te leggen en niet bij een 6, of nog erger, 6-. Maar hoe dit precies kan worden afgedwongen blijft wat hangen. Het eerdergenoemde Jaarverslag van de Welstand-en monumentencommissie noemt een aantal oorzaken voor het suboptimaal presteren van de welstand in Groningen: de geringe druk op de bouwmarkt in Groningen (pagina 9), de opkomst van aanvragen van incidentele in plaats van professionele opdrachtgevers (pagina 7), geringe kennis van de Groninger Welstandscriteria bij architecten (pagina 17), de focus op de korte termijn van het geld verdienen bij minimalisering van de investeringen (pagina 9), spanning tussen burgerparticipatie en gemeentelijke verantwoordelijkheid voor het welstandsbeleid (pagina 10), gebrek aan toezicht op de bouw (pagina 13). Met andere woorden: al zou de wil er zijn, zijn er ook de mogelijkheden? Het

WWteam gaat hier wel op in, maar beperkt zich tot workshops voor bouwheren en goede voorlichting van de gemeente. Ongetwijfeld honorabel, maar of dit echt een oplossing zal bieden is – bij een diagnose als die van het jaarverslag Onze Stad – de vraag.

Procedure

Het wijkwelstandsteam bepleit een eerdere inschakeling van bewoners bij de beoordeling van een bouwinitiatief. Maar men beseft dat dit niet altijd gemakkelijk is te realiseren. Molenaar geeft het voorbeeld van een bouwinitiatief (een achteraanbouw) aan de Wilhelminakade waar eerst met burens is overlegd. Dit resulteerde erin dat ook een aantal van deze burens met zo'n initiatief kwamen. Toen het plan openbaar werd gemaakt waren er dus geen verrassingen meer en de zaak is in goede harmonie tot een einde gebracht. Ik werp tegen dat wanneer je in de Schildersbuurt met ondernemers (ontwikkelaars van jongerenhuisvesting) te maken hebt die alleen economische binding hebben met de wijk (namelijk de woningvoorraad als middel zien tot het huisvesten van jongeren, om het woord studenten even te vermijden) het anders ligt. De balans tussen 'burgerbewoning' en jongeren is zodanig uit het lood dat niet van 'vaste' bewoners gevergd kan worden dat zij welk initiatief van jongerenhuisvesting ook zullen omarmen. Natuurlijk, de gemeente kent de figuur van de ivo, het integraal vooroverleg, waarin

Nieuwe Blekerstraat.

Hoek Herman Colleniusstraat-Nieuwe Blekerstraat:
"vanuit de gevels rechtstandig opgetrokken".

initiatiefnemers bij de gemeente kunnen sonderen in hoeverre hun plannen haalbaar zijn. Maar om bij alles wat daar wordt besproken – en voor een belangrijk deel niet zal doorgaan – bewoners te betrekken is natuurlijk ook weinig zinvol. Een ivo heeft geen juridische status. Belanghebbende partijen zullen zich niet in de kaart laten kijken. Dus hier moet nog het nodige worden uitgepuzzeld, een conclusie die het WWteam in zijn document overigens zelf ook trekt.

Draagvlak

Het wijkwelstandsteam is of was een verzameling uit de wijk afkomstige betrokken inwoners die met ondersteuning van de gemeentelijke stedenbouwkundige Jasper Schweigman en een door de gemeente bekostigde voorzitter (Pieter Dikhoff) zijn werk heeft gedaan. Het initiatief kwam van bewoners van het zogenaamde eerste Schilderskwartier, (bewonersvereniging in het gebied tussen Westersingel, A-weg, Taco Mesdagstraat en Kraaneweg), met name Jakob Wolters (later ook lid van het WWteam), die een blog schreef voor de Groninger Internet Courant en daarmee de aandacht vestigde op de doorgaande verloedering van de buurt. De werkgroep Panorama (een van de vele werkgroepen in de buurt) bracht dit initiatief verder, wat uiteindelijk resulteerde in het Wijkwelstandsteam. Uiteindelijk werd dit team ook aangevuld

met een planologe die op burgerparticipatie was afgestudeerd. Een samenstelling die verwachtingen schiep bij de buurtbewoners.

Terugkijkend moet worden vastgesteld dat het met die burgerparticipatie nogal is meegevallen. Om te beginnen de berichtgeving in de Wijkkrant Schilderswijk van april 2015: de wethouder die een experiment aankondigt waarin iedereen mee mag spreken: “een experiment waarbij in samenspraak met de wijk criteria zullen worden ontwikkeld...” Een uitspraak die meer ongeloof dan hoop met zich bracht. Dan, na geruime tijd stilte, een bijeenkomst op 9 november 2015 belegd door het Wijkwelstandsteam waarin wijkbewoners worden uitgenodigd hun ideeën te spuien. Deze bijeenkomst was nogal aanbod-georiënteerd, om het maar zo te zeggen, uitvoerige exposés over wat welstand inhoudt en wat de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn. Conform het format van de ‘gemeentelijke veranderlabs’ was een enorme filmcamera aanwezig om de opmerkingen te registreren. De verzamelde vergadering van geïnteresseerde bewoners voelde zich in dit geheel wat overbodig. Gelukkig was er na de pauze nog gelegenheid te komen met opmerkingen en suggesties maar wat daarvan nu uiteindelijk in het welstandsvoorstel is gekomen is voor de bewoners tot op heden (dat wil zeggen tot publicatie van dit artikel) duister gebleven. Wel werd in dit voorjaar bij de manifes-

tatie ‘Gluren bij de burens’ op 10 april nog een presentatie met posters gegeven in het buurthuis Op Mars waar, toepasselijk, ook het startpunt was voor een wandeling door de buurt. De posterpresentatie laboreerde echter ook weer aan een aanbodgerichte bias. Uiteindelijk kwam in de Wijkkrant van juni 2016 een verslag van Nol Molenaar, samen met het bericht in het Dagblad voor het Noorden op 22 augustus, aanleiding voor het onderhavige artikel, zoals hierboven al opgemerkt. Want er bleven nog vragen.

Op mijn vraag waarom aan de wethouder en twee leden van de Welstandscommissie een document is aangeboden waar de bewoners van de wijk geen weet van hebben antwoordt Molenaar dat het een concept-verhaal is, niet een uitgewerkte welstandsnota. Bij dat laatste kan men zich wel iets voorstellen, want het schrijven van een welstandsnota is het werk van de gemeente. Maar een advies mag – als advies – toch ook wel een definitieve vorm hebben? Evenzogoed wordt mijn opmerking in zoverre opgepikt dat Dollekamp toezegt het document op de website van de wijkraad te zetten. Want wat goed genoeg is voor de wethouder is dat toch ook voor de bewoners? De welstandscriteria (als voorstel) zijn dan wel niet ‘in samenspraak met de wijk’ ontwikkeld, maar daarom niet minder van belang voor de wijkbewoners om ervan op de hoogte te zijn!

Leeuwarderstraat.

A-weg.

Nieuwe welstand

Het moet voor de wethouder geen aangename taak zijn steeds maar weer opstanden onder de omwonenden van nieuwe bouwprojecten te moeten dempen. Het woord dat dan opklinkt is het woord draagvlak. Hoe kunnen we er voor zorgen dat de bevolking niet te hoop loopt. Zo is de gemeentepolitiek op zoek gegaan naar het creëren van draagvlak: als we de burgers er maar vroegtijdig bij betrekken en als we de welstandsregels maar per wijk laten differentiëren met inbreng van de burgers zelf. Dan is er vast veel gewonnen. Deze ideeën vonden zeker bij de coalitiepartijen in de vergaderingen van de commissie Ruimte en Wonen een gunstig onthaal. Het experiment in de Schildersbuurt waar een groepje burgers met ondersteuning van uit de gemeente regels voor de wijk hebben geformuleerd is het gevolg geweest.

Of hiermee het probleem bij de kern is aangevat waag ik te betwijfelen. Die kern ligt niet in de eerste plaats in de welstandsregels maar in de ruimtegevendende bestemmingsplannen. In ieder geval was in de vergadering van 7 september van de Raadscommissie Ruimte en Wonen over het experiment een tevreden wethouder Van der Schaaf te horen en verschillende raadsleden klonken eveneens positief. De indrukken die mijn mederedacteur Tom van der Meulen op deed aangaande het experiment en waarvan hij in het Bulletin verslag doet onder de kop Welstand in de Schildersbuurt klinken op zijn minst wat genuanceerder. Of deze aanpak in alle wijken wordt toegepast, was de vraag van

raadslid Ubbens. Nou dat ook niet helemaal, begreep ik uit het antwoord van de wethouder want er werd wel veel van de gemeente gevraagd. Uiteindelijk worden alle per wijk vastgestelde regels aan de goedkeuring van de gemeenteraad onderworpen, zei de wethouder. We zullen er dus nog wel van horen.

De stadsbouwmeester

Een ander onderwerp waarover de raadsleden zich nog wel eens opwinden zijn de welstandsregels. De problemen van de VVD met een kajuit op het dak van een woning zijn legendarisch. De weerstand tegen het welstandsregiem leidde in het verleden tot pleidooien voor welstandsvrij bouwen. De overheid wordt gezien als hindermacht, het waartoe van de regels wordt niet langer meegewogen. Dat was anders in het betoog dat de stadsbouwmeester, Jeroen de Willigen, op 7 september afstak voor de Raadscommissie R. en W. Hij bracht de raadsleden in herinnering waar het bij de welstand om gaat: de kwaliteit van de stedenbouw en de architectuur. Hij stelde vast dat er een neergaande lijn is in de architectuur van nieuwe panden en uitbreidingen van bestaande huizen. Geen 6-bouwsels meer in de stad riep hij en hij deelde mee dat hij veel strenger op het architecturale niveau van de plannen lette dan dat in het verleden het geval was. En daarmee slaagde hij er in één keer in de kwaliteit in het brandpunt van de aandacht van de raadsleden te plaatsen. De wethouder deed vervolgens ook een duit in het zakje door het falen van het gemeentelijk handhavingsbeleid aan de orde te stellen. Er wordt door de bouwers bij de uitvoering schaamteloos afgeweken van het vastgestelde plan zonder dat ze

tot de orde worden geroepen. Maar dat beleid hoort nu tot het verleden. Steekproefsgewijs wordt gecontroleerd en ingegrepen. Al jaren hebben we de Raadscommissie en de wethouder op deze praktijken gewezen. De wethouder beloofde dan beterschap en de raadscommissie was weer tevreden.

Een nieuw welstandsregiem

De Willigen deelt de raadsleden mee dat het karwei van de nieuwe welstandsnota op een oor na is gevild. Het klinkt veelbelovend. De nota wordt goed leesbaar en zal gericht zijn op de aanvrager van een bouwproject. Dankzij de 'plaatjes' weet de aanvrager wat van hem bij de aanvraag wordt verwacht want de criteria worden in beeldregels weergegeven. De welstandscriteria worden verfijnd en gedifferentieerd zodat duidelijk wordt wat in een straat kan, mag en moet. De nota staat in het teken van de kwaliteit: glorieus en awardwinning. Mevrouw Woudstra vraagt bezorgd of de regels nog wel bijzondere architectuur mogelijk maken. Als er iets geniaals voorbij komt moet daar ruimte voor gemaakt vindt de stadsbouwmeester maar je moet de regels niet ruim houden voor dingen die we niet willen. Hij heeft Parijs voor ogen dat een combinatie laat zien van samenhang en uitzondering. In Groningen kun je dan denken aan de oostwand (samenhang) en het Forumgebouw (de uitzondering). Architecten vinden nu eenmaal van hun ontwerp dat het altijd bijzonder is en een speciale behandeling verdient. En mevrouw Jongman begint over de optoppingen en over de zwarte doos. Ook daarover heeft De Willigen zijn oordeel klaar. Er zijn genoeg criteria in het geldende welstandsregiem om de optoppingen tegen te gaan. Er is gewoon niet goed gehandeld. Optoppingen moeten onderdeel worden van het gebouw dat er al staat. En hij wijst op café De Beurs dat ooit er een verdieping boven op gekregen heeft zonder dat je dat in de gaten hebt. Het optreden van De Willigen leek overtuigend. Ineens was de Raadscommissie inclusief de wethouder bevangen door het streven naar hogere kwaliteit van onze stad. We wachten met spanning af.

Activiteitenagenda

Op 17 november 2016 zal de winnaar van de Culturele Prijs Drenthe 2016

Cor Kalfsbeek

spreken over

Stedebouw en architectuur in Groningen.

Plaats: Het Heerenhuis, Spilsluizen 9 te Groningen. Tijd: 20.00 uur

Gratis toegang, geen opgave vooraf nodig. U bent van harte welkom!

Het beste van twee werelden?

Groningen is een grote stad. Licht niet alleen in de gemeente Groningen maar ook in Slochteren (Meerstad) en Tynaarlo (Ter Borch). Als je dan fietsstad Groningen uitbreidt met een stuk van de fietsprovincie Drenthe mag je verwachten dat het met het fietsen wel goed komt. Maar dat valt tegen. En hoe moet Hendrik Groen uit Amsterdam-Noord hier met zijn scooter de hindernissen nemen? Voor dit Vriendenbulletin staat ook de gemeente Tynaarlo op de verzendlijst.

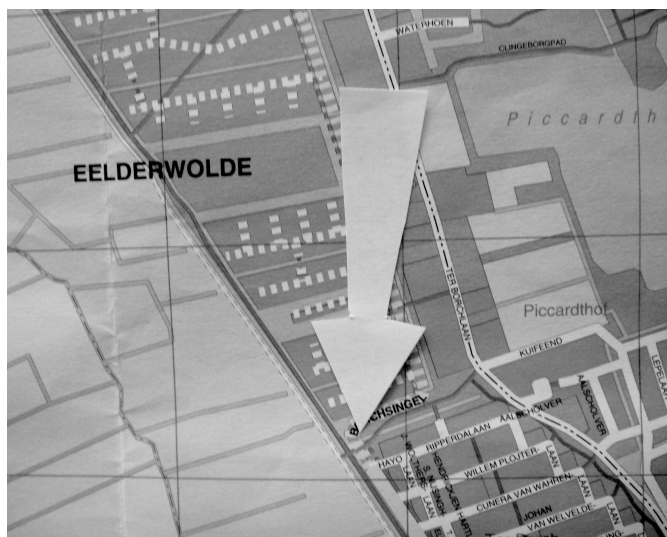
Tom van der Meulen

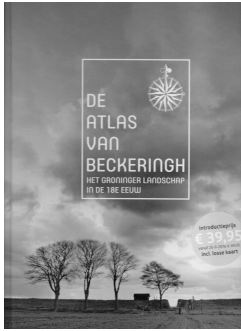
Oversteek voor fietsers van Borchsingel naar Madijk

Madijk en Borchsingel

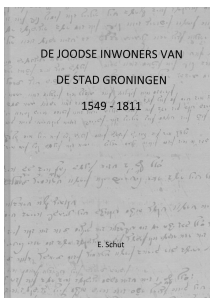
De Atlas van Beckeringh

Martin Hillenga, Reinder Reinders
en Auke van der Woud,

€ 39,95

(tot 25-09-206, daarna 49,95)

De kaarten in De Atlas van Beckeringh tonen de dynamiek van het Groninger land, een gebied dat in de 18e eeuw nog volop bezig was met de inpolderingen langs de kust en de veenontginning in het binnenland. De Atlas van Beckeringh is een ambitieus boek. De vele kaarten, tekeningen en historische afbeeldingen bieden een vaak verrassende blik op de wereld die Beckering onder ogen heeft gehad.

Joodse inwoners van de stad Groningen

Engbert Schut, € 31,95

In dit boek heeft schrijver Engbert Schut alle namen van de joodse inwoners van de stad tussen 1549-1811 bijeengebracht en hun genealogie opgetekend. Waar mogelijk heeft hij de personen van extra informatie voorzien, zoals beroepen, verhuizingen, etc.

Numero Dertien

Erik Hulsegge, € 14,90

Numero Dertien is het eerste boek van journalist Erik Hulsegge (1967). De titel refereert aan een gehuchtje met dezelfde naam onder de rook van Veendam, vlak over de grens tussen klei en veen. Numero Dertien is ook de bijnaam van een dorpsjongen. Numero Dertien is karakteristiek voor dit boek, het had de schrijver zelf kunnen zijn.

Ieder weekend schrijft Erik Hulsegge zijn columns op de website van RTV Noord. Ook verhaalt hij ze elke zondagmorgen in het dialect op de regionale zender van Groningen. Ragfijne sfeertekeningen van het Groningse platteland. Soms grappig, soms ernstig, soms triest. Maar altijd levensecht.

Bekentenissen van een stille man

Ron van Hasselt, € 18,95

Henri en Henriëtte van Hasselt waren op 5 september 1942 nauwelijks een jaar getrouwd, toen ze werden gearresteerd. Binnen de familie werd er niet of nauwelijks over gesproken. Daarom wist Ron, de ik-figuur van dit op feiten gebaseerde verhaal, eigenlijk niet veel meer dan dat Henri een oom was die 'niet

was teruggekeerd'. Door een onverwachte vondst komt hij meer op het spoor.

Stap voor stap worden de gebeurtenissen uit de oorlogsjaren gereconstrueerd.

Uit het zich vormende verhaal komt steeds nadrukkelijker een 'stille man' naar voren. Hij heeft een cruciale rol gespeeld bij de onderduik van Henri en Henriëtte.

Maar hoe is het nu werkelijk gegaan?

Hoezen van Gruindiek

Kornelis ter Laan, € 17,95

Kornelis ter Laan (Slochteren 1871 - Utrecht 1963) was, voordat hij in 1914 de eerste rode burgemeester van Nederland werd in Zaandam (1914-1937), het eerste rode raadslid van Den Haag (1905-1914). Daarnaast was hij 36 jaar lid van de Tweede Kamer voor de SDAP (1901-1936).

Om iets terug te doen voor 'zijn provincie en zijn volk', waar hij zijn leven lang met hart en ziel bij betrokken bleef, schreef de jubilaris 'Hoezen van Gruindiek', een bundel herinneringen aan zijn 'jongelingsjaren', in Slochteren tegen het eind van de 19e eeuw, over de mensen tussen wie hij opgroeide en waar hij zoveel van hield en hun gebruiken: warm geschreven portretjes. Deze heruitgave werd ter gelegenheid van Ter Laan's 145e geboortedag aangevuld met foto's en een enkele aantekening door Kneels' jongste kleindochter Stip ter Laan.

Bestuurssamenstelling

T. van der Meulen
(voorzitter)
C. J. A. Wessels,
(secretaris)
J. F. de Boer
(penningmeester)
P. J. E. Bootsma
M. L. Hintzbergen
J. van der Laan
E. M. Meisner
A. R. Rubingh
C. Slothouber
M. J. A. Vooijs
D.-A. Walsma

Hoe wordt u donateur?

U kunt u als donateur van
de Vrienden
van de Stad Groningen
opgeven bij onderstaand
correspondentieadres

Postbus 296
9700 AG Groningen

of via de website:
www.vriendenstadgroningen.nl
e-mail:
info@vriendenstadgroningen.nl

Bank: NL06 INGB 0000 4473 73

Minimum donatie
€ 15,00 per jaar

De Stichting Vrienden van de Stad Groningen

De Stichting Vrienden van de stad Groningen is
opgericht in 1984.

We zetten ons in voor de ruimtelijke kwaliteit
(belevingswaarde, gebruikswaarde, toekomst-
waarde) van de stad Groningen.

We vragen aandacht voor het historisch karakter
van de gebouwde en ingerichte omgeving, voor
zover dat de belevingswaarde ondersteunt.

Middelen die we inzetten: bijdragen aan me-
ningsvorming over architectuur en openbare
ruimte door middel van lezingen, debatten en
excursies.

Daarnaast participeren (mogelijk in overleg met
andere partijen) in beleidsprocedures (overleg,
zienswijzen, eventueel bezwaren bij gemeentelijk
ruimtelijk beleid en het beleid van andere
overheden).

We richten ons op de binnenstad maar geven
daarnaast ook aandacht aan de stad Groningen
als geheel en de ruimere context van de stad.

G r o e i n i n g a

